

LUX FILM DAYS

3 FILMY
24 JAZYKOV
28 KRAJÍN

© Sophia Olsson

SÁMSKA KRV (SAMEBLÖD)

Film Amandy Kernellovej
Švédsko, Nórsko, Dánsko

Európsky parlament

SÁMSKA KRV (SAMEBLÖD)

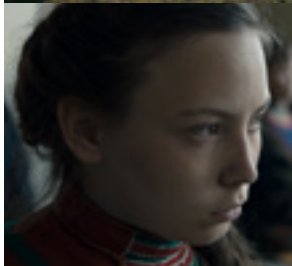
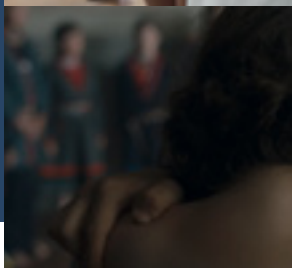
FILM AMANDY KERNELLOVEJ

Staršia dáma prichádza so synom do svojho rodného kraja na severe Švédska na pohreb svojej sestry. Nemá najmenšiu chuť obnoviť vzťahy so svojou rodinou ani s miestnymi obyvateľmi, ktorých opustila ešte zamlada. Vtedy sa začnú vracat' spomienky: ešte ako dospievajúce dievča zakúsila ponížovanie z radov švédskych konformistov, snažila sa, aby ju uznali za seberovnú, až sa napokon rozhodla zmeniť si identitu, aby unikla príliš obmedzujúcemu osudu. Po všetkých tých rokoch sa jej však odmietanie vlastného pôvodu začne javiť ako sebaklam.

ISTÝ DRUH VNÚTORNÉHO KOLONIALIZMU

Vo filme Amandy Kernellovej sa neuvádzajú písomné zmienky o kontexte, v ktorom sa film odohráva, typu „Laponsko, rok 1930“. Je na divákovi, aby si vytvoril obraz o tomto kraji a komunite, ktorá tu žije a ktorá je pre väčšinu európskeho publika nepochybne jednou veľkou neznámou. Úvod, v ktorom sa staršia dáma vracia do svojho rodiška, sa očividne odohráva v súčasnosti (moderné auto, oblečenie s leopardím vzorom...), no dlhý retrospektívny záber, ktorý tvorí väčšinu filmu, nie je explicitne zasadený do konkrétneho času a priestoru.

Christina sa vracia do svojej mladosti, do čias, keď sa volala Elle Marja. Naskytá sa nám teda pohľad na nomádsku rodinu v tradičnom odevu: na chovateľov sobov. Dve dievčatá musia odísť do internátu, aby tam získali švédske vzdelanie: ich materinský jazyk sámčina je tam zakázaný. Pre mladšiu z dievčat Njennu je toto geografické a kultúrne odlúčenie trestom. Staršia Elle Marja vidí vo vzdelaní – najmä vďaka intenzívnemu čítaniu – možnosť emancipácie. Táto emancipácia je pre ňu o to zásadnejšia, že je obeťou ostrakizmu zo strany švédskeho obyvateľstva. Mládež pracujúca v okolí školy sa totiž posmieva sámskym deťom, ktoré možno rozpoznať podľa tradičného odevu a pomerne nízkej postavy. Vo všeobecnosti sa tieto deti považujú za miestnu kuriozitu. Útla blondávä učiteľka Christina ich učí uvítaciu reč pre hostí z Uppsaly: „som dieťa drobné a biedne, no šťastné...“. Títo hostia však nie sú švédsky kráľ ani švédska kráľovná, ako niektoré deti dúfajú, ale vedec, fotograf a žena, ktorá má uľahčiť priebeh návštevy. Prvý im berie antropologické miery (veľkosť lebky, dĺžku nosa atď.), druhý fotografuje všeobecnú fyziognómiu detí bez šiat a žena deťom „pochlebuje“, pričom sa rozplýva nad ich krojmi, jemnými vlasmi (ktoré podľa nej „vôbec nie sú skrepovatené!“), alebo odvracia pozornosť učiteľky v chúlостivej chvíli Ellinho Marjinho zahanbenia. Tá je z detí najstaršia a mala by im ísť príkladom, no je v puberte. Vyzliekanie šiat preto vníma ako poníženie: návštevníci sa neprišli zoznámiť s mladými švédskymi občanmi, ale dôkladne preštudovať predstaviteľov „etnika“, tak ako sa skúma dobytok. Pociť poníženia na úroveň zvierata ani zďaleka neutícha: po ďalšej potupe, ktorú jej uštedria rovesníci („zostali na nižšom stupni vývoja“), sa Elle Marja vzbúri a žiada ospravedlnenie, ale

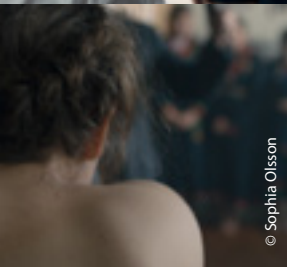

© Sophia Olsson

namiesto neho utrži najväčšiu urážku: chlapci ju zhodia na zem a zárezom do ucha ju označujú ako soba...

Elle Marja bytostne túži opustiť tento kraj, kde sú Sámovia stigmatizovaní a kde nimi opovrhujú: chce pokračovať v štúdiu v Uppsale, no učiteľka odmietne podniknúť potrebné kroky s odôvodnením, že sámske deti nemajú rovnaké schopnosti ako švédske deti a že by v meste ani neprežili!

© Sophia Olsson

Všetky tieto prvky svedčia o pokryteckej dobroprajnosti Švédov voči Sámom, ktorí sú ako medzi dvoma mlynskými kameňmi. Na jednej strane sa deťom poskytuje školské vzdelanie, čo je nepochybne dobrý skutok, a dostávajú sa (trošku) do kontaktu s kultúrou, napríklad keď dá učiteľka Elle Marji knihu. Na druhej strane v nich však vzbudzujú presvedčenie, že sú zásadne odlišní a nespôsobilí pre moderný život! Sámovia sa tak implicitne prirovnávajú ku zvieratám, ktorých prežitie úplne závisí od spätosti s ich prostredím.

ZMENA IDENTITY

V snahe uniknúť osudu, na ktorý ju predurčila jej rodina, ale aj Švédi, ktorí ju chcú udržať v tomto postavení druhotriedneho jedinca, Elle Marja nemá inú možnosť než zmeniť svoju identitu: zmeniť si meno (príznačne si osvojí meno svojej učiteľky: Christina Lajler), zbaviť sa svojho tradičného odevu, obliecť si bežné šaty a následne svoj kroj spáliť na znak toho, že niet návratu, samozrejme, nehovoriť viac po sámsky a napokon zabiť soba ako prejav hnevu, ale aj definitívneho odmietnutia života svojich rodičov. Všetko prebieha tak, ako keby osobná identita Elly Marje bola silnejšia než jej kultúrna identita, ako keby medzi týmito dvoma identitami existoval rozpor, pričom druhá bráni tej prvej v rozlete.

© Sophia Olsson

V skutočnosti to však nie je také jednoduché. Hoci zmení meno, šaty aj jazyk, zjavom stále pripomína „Laponku“, ako hovoria Švédi, čo Sámí považujú za hanlivý výraz. Dokonca ani priateľiví Švédi ako Niklas a jeho priatelia, ktorých pozval na svoje narodeniny, sa nenechajú oklamať touto falošnou identitou. Elle Marja skutočne verí, že v Uppsale môže byť všetko inak

a že ju môžu prijať ako ktorékoľvek iné mladé dievča, alebo takmer... Najskôr ju prijmú, a to naozaj veľmi chladne, ale Niklasovi rodičia jej napriek tomu poskytnú prístrešie. Začne chodiť do školy, a hoci medzi jednotne blondavé a štíhle dievčatá nezapadá, zdá sa, že si nájde kamarátku. Pochybnosti však pretrvávajú: je to ona, mladá Christina, ktorá vzbudzuje sympatie, alebo je to len jej exotický zjav, ktorý je zaujímavý? Veľmi veľavravná je v tomto smere scéna, v ktorej ju jedna z Niklasových kamarátok požiada, aby zaspievala joik (tradičnú sámsku pieseň). Dokonca aj na narodeninovej oslave v meste pôsobí Christina ako etnologická kuriozita...

Napokon ju vyzvú, aby opustila Niklasov dom a zaplatila školné: jej chudoba v príhodnej chvíli ešte znásobí problém jej pôvodu a vzbudí u uppsalských mešťanov pocit, že ju odmietajú oprávnenne. V meste toto odmietnutie nadobúda civilizovanejšiu, menej brutálnu podobu ako na vidieku...

Elle Marja však dosiahne úplný prerod na Christinu (ako ju volá jej syn): vďaka striebornému opasku svojho otca si dokáže zaplatiť štúdium. Ďalší vývoj udalostí film neukazuje, no možno predpokladať, že Ellino Marjino odhodlanie a schopnosť prispôbiť sa, ktoré sa v priebehu deja prejavili na viacerých príkladoch (jej

© Sophia Olsson

odpor voči povýšeneckej mládeži, odvaha ísť na ples v ukradnutých šatách, napodobňovanie Švédov, napríklad keď dvíha malíček pri pití kávy), spravia zvyšok.

CESTA K ROZUZLENIU KONFLIKTU

Pre diváka je konflikt identity, ktorý stelesňuje Elle Marja alias Christina, dosť zjavný a človek si môže klásť otázku, prečo sa táto postava túži začleniť do tábora svojho utláčateľa. Zdá sa, že mladé dievča nevníma paradox toho, že trpí očierňovaním, stigmatizovaním a násilnosťami zo strany Švédov a zároveň túži byť ako oni, byť súčasťou ich komunity, proti svojej vlastnej. Aj v pokročilom veku stále odmieta svoj pôvod: svojho syna sprevádza len s nevôľou, nechce počúvať joik, predstiera, že nerozumie sámčine a odmieta sa ubytovať u svojej rodiny čo i len na jednu noc. Dáva prednosť hotelu, kde bývajú turisti. Tam si vymení pár slov s niektorými z nich, ktorí sa sťažujú na hluk z motoriek chovateľov sobov a ktorí dokonca spochybňujú, či majú právo znečisťovať prírodnú rezerváciu.

Návrat do rodiska a opätovná konfrontácia s tým, ako Švédi očierňujú Sámov, ju v spomienkach vracia späť do minulosti a nakoniec odhaľuje konflikt identity. Hlavná hrdinka klame o svojom pôvode (predstiera, že pochádza zo Smålandu), dokonca dáva plne za pravdu nadutým turistom a toto klamstvo voči ostatným sa jej napokon začne javiť ako vlastný sebaklam... a rozplače sa. Vtedy sa z nej opäť stáva Elle Marja: vráti sa do kostola a otvorí Njenninu rakvu, aby sa k nej sklonila a požiadala ju o odpustenie. Následne odchádza a začne výstup na horu: je dojemné sledovať túto starú ženu s rozstrapatenými vlasmi, ako opäť kráča po svojich stopách z detstva, aby vystúpila na vrchol a rozhliadla sa po krajine. Aby napokon opäť zbadala svoju zem, započúvala sa do zvukov stáda a prišla až do tábora, kde teraz parkujú motorky a štvorkolky.

KONFRONTÁCIA MINULOSTI S PRÍTOMNOSŤOU

Prostredníctvom retrospektívnych záberov sa Ellina Marjina minulosť ukotvuje v prítomnosti. Táto konfrontácia nadobúda rôzne podoby. Najmä jedna scéna sa opakuje v minulosti aj v súčasnosti. Elle Marja nazvala svoju vlastnú sestru, ktorá ju prišla hľadať a našla ju flirtovať s Niklasom, „špinavou Laponkou“: táto urážka mala Niklasovi a všetkým svedkom tejto scény ukázať, že ona nie je Sámka. Dievčina potom šla za svojou sestrou a sklonila sa nad jej posteľou, aby jej to vysvetlila, ale Njenna sa tvárila ako mŕtva. Scéna sa zopakuje v prítomnosti: Elle Marja žiada o odpustenie skláňajúc sa k tvári svojej ležiacej sestry, o odpustenie za svoje odmietanie, svoj odchod, svoje opovrhovanie, no tentoraz je Njenna skutočne mŕtva...

Konfrontácia minulosti s prítomnosťou zodpovedá aj protikladu medzi tradíciou a modernosťou, dvoma tendenciami, ktoré stelesňujú dve sestry. Njenna ostala verná tradíciám a jej pohrebný obrad zodpovedá sámskej kultúre: záľube v piesňach joik a pastierskom živote... Všetkému, k čomu sa Elle Marja otočila chrbtom. Moderná doba však dostihla aj chovateľov sobov, ktorí už používajú motorky a štvorkolky, a preto ich turisti vyhľadávajúci pokoj považujú za hlučných a rušivých. Vďaka zachovaným tradíciám sa udržiavajú v postavení turistickej atrakcie – Elle Marja to postrehla už veľmi dávno a vyhlásila, že sa nechce stať cirkusovým zvieratom – a modernosť z nich robí prekážky, ktoré narúšajú krajinu a pokoj... Žiadna z týchto dvoch možností nie je uspokojivá, no zdá sa, že švédska dominancia, či už sociálna, politická alebo kultúrna, nedáva sámskemu ľudu inú možnosť.

TÉMY NA ÚVAHU

Okrem prvkov na analýzu uvedených vyššie stojí za ďalšiu úvahu aj niekoľko iných aspektov filmu *Sámska krv*.

- Otázka menšín je v Európe prirodzená. Hoci už, našťastie, nezažívame také extrémne situácie, ako je násilie voči Sámom znázornené vo filme, určite dokážeme nájsť niekoľko bodov na porovnanie medzi filmom a súčasnou situáciou. Poznáte nejaké?
- Na pozadí kontrastu medzi Ellou Marjou a Njennou sa vo filme poukazuje na kontrast medzi modernosťou a tradíciou. Tieto dve možnosti sa javia byť nezlučiteľné. Myslíte si, že je možná zlatá stredná cesta? Viete uviesť príklady?
- Zdá sa, že osobnosť Njenny, ktorá sa rozhodla udržiavať spôsob života svojich predkov, sa rozplýva v špecifickosti sámskej kultúry. Je potrebné, aby si človek držal odstup od svojich koreňov, aby dokázal naplno vyjadriť, kým je?
- V posledných záberoch filmu vidíme Ellu Marju, starú, rozstrapatenú, ako sa približuje ku stanom v tábore. Tieto zábery môžu evokovať starú Indiánku v americkom indiánskom tábore. Možno porovnať osud kmeňov amerických Indiánov a osud Sámov?

EURÓPSKE FILMY PRE EURÓPANOV

Po minuloročnom 10. ročníku tejto iniciatívy sa cena LUX naďalej snaží pojať širokú paletu žánrov a štýlov prostredníctvom filmov mladých a talentovaných európskych režisérov a režisér. Európsky parlament s potešením predstavuje tri filmy súťažiacie o FILMOVÚ CENU LUX 2017:

120 TEPOV ZA MINÚTU (*120 battements par minute*), film Robina Campilla, Francúzsko

SÁMSKA KRV (*Sameblod*), film Amandy Kernellovej, Švédsko, Nórsko, Dánsko

WESTERN, film Valesky Grisebachovej, Nemecko, Bulharsko, Rakúsko

Filmy sa vrúcny a inteligentným spôsobom zaoberajú aktuálnymi témami a odrážajú to, čím Európa práve prechádza. Znázorňujú postavy otvárajúce oči svetu, ktorý ich obklopuje, aby pochopili skutočnosť, ako aj spoločnosti a komunity, do ktorých patria. Vykresľovaním našich príbehov zušľachtených emóciou filmového plátna sa zdôrazňuje kvalita a rozmanitosť európskej kinematografie, ako aj jej význam pri formovaní spoločenských hodnôt a kultúrnych spoločenstiev. Pozývame vás na prehliadku filmov 6. ročníka FILMOVÝCH DNÍ LUX.

FILMOVÁ CENA LUX

Kultúra zohráva kľúčovú úlohu pri vytváraní našej spoločnosti.

V duchu tejto myšlienky Európsky parlament vytvoril v roku 2007 FILMOVÚ CENU LUX. Chce tak prispieť k posilneniu distribúcie európskych filmov v celej Európe a podnieť celoeurópsku diskusiu o významných spoločenských otázkach.

FILMOVÁ CENA LUX je výnimočná iniciatíva. Zatiaľ čo väčšina koprodukčných európskych filmov sa premieňa len v krajine pôvodu a len zriedka sa distribuujú do iných krajín, a to ani v rámci EÚ, FILMOVÁ CENA LUX predstavuje pre tri európske filmy jedinečnú príležitosť získať titulky v 24 úradných jazykoch Európskej únie.

Vítaný film FILMOVEJ CENY LUX vyberú na základe hlasovania poslanci Európskeho parlamentu a bude vyhlásený 15. novembra 2017.

FILMOVÉ DNI LUX

FILMOVÉ DNI LUX vznikli pri príležitosti udeľovania FILMOVEJ CENY LUX. Od roku 2012 sa trojica filmov súťažiacich o FILMOVÚ CENU LUX predstavuje širšiemu európskemu publiku počas FILMOVÝCH DNÍ LUX.

Prostredníctvom podujatia FILMOVÝCH DNÍ LUX vás pozývame na nezabudnuteľný kultúrny zážitok, pri ktorom sa stierajú hranice. Od októbra do decembra sa budete môcť pripojiť k filmovým nadšencom z celej Európy a zúčastniť sa na premietaní troch filmov v jednom z 24 úradných jazykov Európskej únie. Nezabudnite zahlasovať za film, ktorý je vašim favoritom, prostredníctvom našej webovej stránky luxprize.eu alebo na našej stránke na Facebooku!

CENA PUBLIKA

Cena publika v rámci FILMOVEJ CENY LUX sa udeľuje na základe hlasovania verejnosti. Nezmeškajte príležitosť zahlasovať za jeden z troch filmov do 31. januára 2018! Možno práve vy budete mať šťastie a v júli 2018 sa na pozvanie Európskeho parlamentu zúčastníte na Medzinárodnom filmovom festivale Karlovy Vary, kde oznámite, ktorý film získal Cenu publika.

POZERAJTE,
DISKUTUJTE
A HLASUJTE!

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

RÉŽIA: Amanda Kernell

SCENÁR: Amanda Kernell

OBSADENIE: Lene Cecilia Sparrok,
Mia Erika Sparrok, Maj Doris Rimpi,
Julius Fleischanderl, Olle Sarri, Hanna Alström,
Malin Crépin, Andreas Kundler, Ylva Gustafsson

KAMERA: Sophia Olsson, Petrus Sjövik

PRODUCENT: Lars G. Lindström

PRODUKCIA: Nordisk Film Production Sverige
AB, Bautafilm AB, Digipilot AS, Nordisk Film
Production
A/S, Sveriges Television AB - SVT

ROK: 2016

DĹŽKA: 110 minút

ŽÁNER: dráma

KRAJINA: Švédsko, Nórsko, Dánsko

PŮVODNÉ ZNENIE: švédske, sámske

DISTRIBÚTOR: Film Europe

Rukopis bol dokončený v auguste 2017.

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson